

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 28. Fylke: Østfold,
 Tilleggsspørsmålnr. Herad: Rakkestad.
 Emne: Drikk til maten til Bygdelag:
 hverdags.
 Oppskr. av: J.H.Olsen-Smedal, Gard:
 (adresse): Rakkestad. G.nr. Br.nr.

- A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Eiga røynsle.
 B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Mjølkk.

1. Siden salg av mjølkk fra gårdene tok til ioførstninggen av dette århundre, er nok mjølkeforbruket blitt mindre enn før i gårdbrukerhusholdningene, mens det er steget i arbeiderhusholdningene.
2. Dersom en hadde god råd på mjølkk, ble den ofte drukket som leskedrikk uten at en åt.
3. Men den ble gjerne blandet med litt vann, blande som det kalles her. I regelen blir det brukt bare ublandet mjølkk nu, men som leskedrikk sjelden uten til barn.

Øl.

4. Noen egentlig hverdagsdrikk har øl visstnok aldri vært. Det ble brygget til jul og andre festlige anledninger, og ofte også til onnetidene. Etterbrygget, spøselet, som det kalles her, ble nok brukt som hverdagsdrikk så lenge det varte. Siden slutningen av forrige århundre er det nesten ikke blitt brygget maltøl i hjemmene her bygda. Under den første verdenskrigen var det noen som forsøkte seg igjen, men det fikk ikke noen betydning. Når en brygget maltøl, ble det gjerne også laget spøsel. Det hjemmelagede maltøl er blitt byttet ut med sirups-

øl og ekstraktøl.

Kaffe.

5. Enkelte tok til å drikke kaffe omkring førstningen av det 19. århundre-ja, kanskje før også. Så vidt en vet, ble det i den første tiden bare drukket kaffe i julen og i brylluper.
6. Fra omkring 1850 er kaffe en litt etter litt blitt en hverdagsdrikk for folk flest.
7. De fleste voksne-og ofte barn også-drikker kaffe både 2 og 3 ganger om dagen. I de senere år er det blitt vanlig i de fleste hjem å gi barn-~~især~~ mindre barn-mjølke i steden. Arbeidsfolk som må spise på arbeidsstedet, drikker ofte kaffe 3 ganger daglig.
8. Det er nok flere måter å lage kaffe på. Noen har malt kaffe i kaldt vann, og når det koker, tas kjelen av varmen, andre har kaffe i vannet når det koker, og når det har kokt noen minutter, tas kjelen av, og atter andre koker først vannet, tar så kjelen av varmen og har i kaffe, og lar den stå og trekke seg.

Så vidt jeg vet, er det ikke noen som salter kaffe her i bygda. Det er vanlig å klare kaffe med og uten klarekinn. Eggeskall nyttes ikke. Å spå i kaffegrut er det visst ingen som gjør lenger, og reglene for den slags er ukjente.

9. Det er vanlig å bruke sukker til kaffe, men ikke alle bruker det til hverdags. Før i tiden var kokt sukker, som en enten kokte selv eller kjøpte ferdig i platter, og klipt sukkertoppsukker det vanlige kaffesukker. Kandissukker, som ikke smelter så fort, ble brukt når en ville gi seg god tid med kaffe. Nu brukes nesten bare

raffinade.

10. De fleste har fløte eller mjølk opp i kaffe. Noen liker også sukker i kaffe, men da i regelen uten fløte eller mjølk. Å ha vispede egg i kaffe er ukjent.

Te.

11. Det er ikke alminnelig å drikke te til hverdags. Men det skifter nok en del fra husholdning til husholdning. Enkelte bruker av og til te til kveldsmaten. Men i sammenligning med kaffedrikkingen er tedrikkingen ubetydelig. En tok til med å drikke te og kaffe omtrent samtidig. En har lagd te av salvie, men det er ikke vanlig.

Brennevin.

12. Selv om det ikke var vanlig å bruke brennevin til hverdags, hendte det nok at en eller annen måtte ha en dram også da. Ved frivillig arbeid, dugnad, ble det gjerne traktert med brennevin når arbeidet var gjort. Likeledes var det mange gårdbrukere som spanderte en dram eller to på arbeidsfolkene sine når de var ferdig med slått eller skuren. Brennevinsforbruket var nok større i eldre tid enn det er nu. Størst var det i den lovlige heimebrennings tid fra omkring 1816 til omkring 1845. Da ble det drukket ikke så lite brennevin til hverdags også.

Nvere drikk.

13. Det blir drukket en del bayerøl, pils, vørterøl, landsøl, selters, brus og andre leskedrikker til hverdags, men for de fleste er det nærmest selskapsdrikker.

9778